מבארת הגמרא את מחלוקתם: וְתַרְוַיְיהוּ בְּרַבִּי יוֹחָנָן מְבַיְּרָא לְהוּ – ושניהם [רבי יהודה ונהרדעי] סוברים כרבי יוחנן שאפשר לברך רק עד ׳שתתמלא פגימתה׳, הָא – רב יהודה סבר שמילוי הכוונה לְמֵימְיְהוֵי כִּי יְתֵירָא – שיהיה הירח מלא כמו היתר [־חוט] של הקשת, כלומר כדוגמת חצי עגול, הָא – ונהרדעי סברו שמילוי הכוונה לְמֵימְיְהוֵי כִּי נַפְיָא – להיות כנפה, כלומר עיגול שלם.

מקשה הגמרא על רב יהודה: אָמַר לֵיהּ רַב אָחָא מְדִיפְתִּי לְרָבִינָא, וְלִיבָרֵיךְ גם לאחר שבעה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, שהרי הלבנה ממשיכה להתמלאות, שאף שכבר לא שייך לברך ׳מחדש חדשים׳ משום שאין זה ׳חידוש׳ אך על תוספת האור שייך לברך ׳הטוב והמטיב׳. אָמַר לֵיהּ – עונה רבינא לרב אחא, אָטוּ כִּי חָסֵר מִי מְבָרְכִינַן דַּיָּין הָאֱמֶת, וְלִיבָרֵיךְ ׳הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב׳, כלומר כשם שלא מברכים על התמעטות האור כך אין לברך על ריבויו. שואלת הגמרא: וְלִיבָרְכִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ – שאכן יברכו את שתיהן, ומדוע באמת לא נתקנו הברכות הללו. משיבה הגמרא: בֵּיוָן דְּהַיְינוּ אוֹרְחֵיהּ – כיון שכך הוא דרך העולם מבריאתו, לָא מְבָרְכִינַן – אין לברך על זה, משום שאם כך הוא דרך העולם, אין לראות בזה סימן של הטבה או פורענות.

וְאָמַר רַב אָחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר רַב אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַמְבָרֵךְ עַל הַחֹדֶשׁ – ברכת הלבנה, פְּוִמְנוֹ – כמבואר לעיל [עד שתתמלא פגימתה], כְּאִילּוּ מְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה. והמקור לכך, כְּתִיב הָכָא לגבי ראש חודש (שמות יב ב) ׳הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים׳, וּכְתִיב הָתָם (שמות טו ב) ׳זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ׳, ודורשים גזירה שוה מהמילה ׳זה׳, שכמו שבפסוק ׳זה אלי׳ [בשירת הים] פירושו שכביכול ראו את השכינה והצביעו עליה, כך בברכת החודש מקבלים פני שכינה.

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אִילְמְלֵא (לא) זָכוּ יִשְׂרָאֵל – גם אם לא היו זוכים ישראל בכל המצוות, אֶלָּא רק למצוה זו של לְהַקְבִּיל פְּנֵי אֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם פעם אחת בכָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ בברכת הלבנה, דַּיָּים – היה די להם בזה כדי לשמוח בחלקם. אָמַר אַבַּיֵי, מאחר שברכה זו היא כקבלת פני שכינה, הִלְכָךְ נֵימְרִינְהוּ מְעוּמָּד – יש לאומרה בעמידה, מפני כבוד השכינה. וכן מצאנו שמְרֵימַר וּמַר זוּטְרָא מְכַתְּפֵי (אַהֲדֵי) וּמְבָרְכֵי – שהיו זקנים וכבדים, והיו עבדיהן סומכים אותם על כתפיהם, כדי שיברכו בעמידה.

הגמרא מביאה את נוסח ברכת הלבנה: אָמַר לֵיהּ רַב אָחָא לְרַב אַשֵׁי, כְּמַעֲרְבָא – בארץ ישראל מְבָרְכֵי בָּרִיךְ מְחַדֵּשׁ חֳדָשִׁים. אָמַר לֵיהּ – אמר רב אשי לרב אחא, הַאי – והלא ברכה זו שהיא קצרה נָשֵׁי דִּידָן נַמֵּי מְבָרְכֵי – גם הנשים יכולות לברך, כלומר לא יתכן שרק זה כל נוסח הברכה. אֶלָּא נוסח הברכה הוא בָּרִיךְ יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, בָּרִיךְ [וְכוּ׳ – אתה ה׳ אלהינו מלך העולם] אֲשֶׁר בְּמַאֲמָרוֹ בָּרָא שְׁחָקִים – בדיבור ברא את השמים, וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם – ובדיבור קל ברא את הכוכבים והמזלות, חֹק וּזְמַן נָתַן לָהֶם שֶׁלֹּא יְשַׁנּוּ אֶת תַּפְקִידָם – שקבע וציוה להם זמנים כיצד ילכו בשמים, שָׂמֵחַ וּשְׂמֵחִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם – ומקיימים את תפקידם בשמחה, פּוֹעֲלֵי אֱמֶת הם [ועבא השמים], שֶׁפְּעוּלָּתָן אֱמֶת – שעושים מלאכתם ולא משנים מתפקידם, וְלַלְּבָנָה אָמַר הקב״ה שֶׁתִּתְחַדֵּשׁ בכל חודש, עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת לֶעָמּוּסֵי בֶטֶן – סימן טוב הוא לבני ישראל, שֶׁגַּם הֵן עֲתִידִין לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ, כלומר לצאת מהגלות, ולחדש מלכות בית דוד, וּלְפָאֵר לְיוֹצְרָם, עַל שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ מְחַדֵּשׁ חֳדָשִׁים.

נאמר (משלי כד ו) ׳כִּי בְתַחְבֻּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה׳, אָמַר רַב אָחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר רַב אַסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּמִי אַתָּה מוֹצֵא מִלְחָמָתָה שֶׁל תּוֹרָה – כלומר שעומד על אמיתתה, כְּמִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ חֲכִילוֹת שֶׁל מִשְׁנָה – שיודע הרבה משניות. וכן מצאנו, שקָרֵי רַב יוֹסֵף (משלי יד ד) ׳וְרַב – השתבח בבקיאותו ואמר על עצמו את הפסוק ׳תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ שׁוֹר׳ – תבואה הוא כינוי לבקיאות בתורה, ושור הוא כינוי ליוסף, והרי הוא כאומר, אני רב יוסף מרבה בבית המדרש משניות ובריייתות.

שנינו במשנה: אֶחָד אוֹמֵר בְּשָׁתֵּי שָׁעוֹת כּוּ׳ ואחד אומר בשלש שעות עדותן קיימת, אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטילה. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי, לֹא שָׁנוּ שעדותן קיימת אֶלָּא כאשר ההבדל הוא רק בְּשָׁעוֹת, אֲבָל אֶחָד אוֹמֵר קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה וְאֶחָד אוֹמֵר לְאַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, אין לטעות בכך, וְעֵדוּתָן בְּטֵילָה.

שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא, שהרי הדבר ניכר ופשוט שאין לטעות בזה. משיבה הגמרא: אֶלָּא צריך לומר שרב שימי אמר את חידושו באופן שֶׁאֶחָד אוֹמֵר קוֹדֶם הָנֵץ וְאֶחָד אוֹמֵר בְּתוֹךְ הָנֵץ – תוך כדי שהשמש עולה, ועד שהשמש לא מסיימת לצאת עדיין העד עשוי לטעות ולחשוב שזה קודם הנץ. שואלת הגמרא: הָא נַמִּי פְּשִׁיטָא, שהרי גם זה סימן מובהק הוא, משום שמהרגע שהשמש התחילה לצאת יש שינוי הניכר. משיבה הגמרא: מַהוּ דְּתֵימָא – שמא תאמר הָא – העד שמעיד שהמעשה היה לאחר הנץ, בְּגִילּוּיָא קָאֵי – עמד במקום מגולה שאין מסביבו קירות, וְזֶהֲרוּרֵי בְּעָלְמָא הוּא דַּחֲזָא – והיה נראה לו שהשמש מתחילה לעלות, אך באמת היה זה רק זוהר ונצנוץ השמש קודם בואה, ומכיון שאדם עשוי לטעות בכך היה מקום לומר שעדותן קיימת, קָא מַשְׁמַע לָן – לכן היה צריך רב שימי לחדש שלא אומרים כן, אלא העדות בטילה.

שנינו במשנה: וְאַחֵר כָּךְ מַכְנִיסִין כּוּ׳, אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהם ולא היה יורד משם כל היום כולו. שואלת הגמרא: לא הורידוהו רק אוֹתוֹ הַיּוֹם וְתוּ לֹא [־ולא יותר], וְהָתַנְיָא אִם יֵשׁ מָמָשׁ בִּדְבָרָיו – אם דברי התלמיד מתקבלים ומסתברים, לֹא הָיָה יוֹרֵד מִשָּׁם לְעוֹלָם, וְאִם אֵין מָמָשׁ בִּדְבָרָיו – שדברי התלמיד אינם מסתברים לדיינים, אֵין יוֹרֵד כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ – היו משאירים אותו ביניהם עד סוף היום, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא עֲלֵיתוֹ יְרִידָה לוֹ – שאם יורידוהו באותו היום לעיני כולם, יתבייש. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבַּיֵי, תַּרְגּוֹמָהּ – תפרש את משנתינו אִם אֵין מָמָשׁ בִּדְבָרָיו – על אופן שדבריו של התלמיד לא הסתברו לדיינים, ולכן שנינו במשנה רק עד ׳סוף היום׳, ואין סתירה בין משנתינו לברייתא.

שנינו במשנה: מָצְאוּ לוֹ זְכוּת כּוּ׳ ולא היו שותין יין כל היום. מבררת הגמרא: יַיִן מַאי מַעֲמָא לֹא. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶחָא בַּר חֲנִינָא, אָמַר קְרָא – משום שכתוב (משלי לא ד) ׳וְלִרְוֹזְנִים אֵי שֵׁכָר׳, ופסוק זה נדרש על הָעוֹסְקִין בְּרָזוֹ שֶׁל עוֹלָם, כלומר דיינים העוסקים בדיני נפשות, אַל יִשְׁתַּכְּרוּ – אסור להם לשתות יין.

שנינו במשנה: לגבי אופן שהיו שלושים ושישה מחייבים ושלושים וחמשה מזכים. (מצאו לו זכות כּוּ׳) [דָּנִין אֵלּוּ בְּנֶגֶד אֵלּוּ עַד שֶׁיֵּרָאֶה] אחד מן המחייבים דברי המזכין. מבררת הגמרא: לֹא רָאוּ מַאי – אם לא שינה אף אחד מהדיינים את דעתו, מה הדין. משיבה הגמרא: אָמַר רַב אֲחָא, פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, וְלִיפְטְרֵיהּ מֵעִיקָּרָא – מדוע בכלל דנים אלו בנגד אלו ולא פוטרים מיד. אָמַר לֵיהּ אביי לרב פפא, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ הדיינים מִבֵּית דִּין מְעוּרְבָּבִין – חלוקים, וגנאי הוא לבית דין שיוצאים במחלוקת ולא יודעים לגמור את הדין, לכן לכתחילה צריך שידונו אלו בנגד אלו ויכריעו את הדין.

אִיכָּא דְּאָמְרִי – יש שאמרו שמועה זו על כך שכאשר הדין לא מוכרע על ידי הבית דין של עשרים ושלשה, מוסיפים עליהם עוד שנים כדי להכריע את הדין. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, וְלָמָּה לִי יוֹסִיפוּ – מדוע מוסיפים עוד דיינים, לִיפְטְרֵיהּ מִבֵּי דִינָא קַמָּא – שידונו הדיינים אלו בנגד אלו, ואם לא יצליחו להכריע, שיפטרו את הנידון. אָמַר לֵיהּ אביי לרב פפא, אכן רַבִּי יוֹסֵי קָאֵי כְּוָותְךָ – סובר כדבריך, דְּתַנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁאֵין מוֹסִיפִין עַל בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, כָּךְ אֵין מוֹסִיפִין עַל בֵּית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. תָּנוּ רַבָּנָן, אוֹמְרִין בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת נִזְדַּקֵּן הַדַּיָּן וְאֵין אוֹמְרִין בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת נִזְדַּקֵּן הַדַּיָּן. מבררת הגמרא: מַאי – מה הכוונה ׳נִזְדַּקֵּן הַדַּיָּן׳. אִילְטָא – אם תסבור שהכוונה ׳קָשֵׁי דִּינָא׳ כלומר דין זה קשה ויש לדחותו למחר, אֵיפְכָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ – הדין היה צריך להיות הפוך, שבדיני ממונות לא יהיה אפשר לומר ׳נזדקן הדין׳ ולדחותו למחר, ואילו בדיני נפשות שצריך לעיין בהם יותר, יהיה אפשר לומר כן.

משיבה הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשְׁמֵיהּ דְּרַב אָחָא בְּרֵיהּ דְּרַב

המשך בעמוד לב

אִיקָא, אִיפּוּךְ – אכן יש להפוך את דברי הברייתא. **רַב אַשִׁי אָמַר, לְעוֹלָם לָא תֵּיפּוּךְ, וּמַאי 'נְזִדְקֵן חַדִּין', 'חָכָם דִּינָא'** – כלומר החכמנו והעמדנו את הדין יפה, ואין צורך יותר לדקדק בו. ואומרים כן רק בדיני ממונות, אבל בדיני נפשות אף לאחר שגמרו את הדין אם מישהו מוצא זכות, מחזירין את הדין.

מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי, גָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִין הוּא זה שֶׁאוֹמֵר 'נְזִדְקֵן חַדִּין', אִי אָמְרַת בְּשִׁלְמָא 'חָכָם דִּינָא' הֵיינוּ דְּאָמַר גָּדוֹל** – לכן דווקא הגדול שבדיינים יכול לומר כן, **אֶלָּא אִי אָמְרַת** – אבל אם תאמר שפירושו **'קַשׁ דִּינָא'**, יש להקשות, **לָא סַגְיָא דִּלֵּא אָמַר גָּדוֹל** – האם לא די שלא הגדול יאמר כן, שהרי כאשר הגדול אומר כן **כַּסּוֹפֵי הוּא דְּקָא מְיַכְסֵיף נַפְשֵׁיהּ** – הרי הוא מבייש את עצמו, שמודה שאינו יכול להכריע את הדין, ואם כן מדוע צריך שדווקא הגדול יאמר כן (אלא על כרחך 'נזדקן הדין' פירושו 'חכם דינא'). מיישבת הגמרא: **אַיִן** – כן, שאפילו שהפירוש הוא 'קש דינא' צריך דווקא שהגדול יאמר כן, משום **שְׁאֵינוֹ דּוֹמֶה מְתַבַּיֵּישׁ מֵעַצְמוֹ לְמִתְבַּיֵּישׁ מֵאֲחֵרִים**, ומוטב שהגדול יאמר כן ולא הקטן.

אִיקָא דְּאָמְרֵי – יש אומרים שהקושיא מברייתא זו היא באופן אחר. **אִי אָמְרַת בְּשִׁלְמָא 'קַשׁ דִּינָא', הֵיינוּ דּוֹמֶה מְתַבַּיֵּישׁ מֵעַצְמוֹ לְמִתְבַּיֵּישׁ מֵאֲחֵרִים**, ולכן צריך שדווקא הגדול יאמר כן, **אֶלָּא אִי אָמְרַת 'חָכָם דִּינָא'**, יש להקשות, **גָּדוֹל אַשְׁכּוֹחֵי מְשַׁכַּח נַפְשֵׁיהּ** – וכי מתאים שהגדול ישבח את עצמו (לומר שהחכימו בדין ואין יותר מה לדקדק בדבר), **וְהָכְתִיב** – והלא נאמר (משלי כז ב) **'יְהַלֶּלְךָ זָר וְלֹא פִיךָ'**, דהיינו שאינו ראוי שאדם יהלל את עצמו. מיישבת הגמרא: **שָׁאנֵי מִילְּתָא דְּבֵי דִּינָא דְּאַגָּדוֹל רָמְיָא** – ענייני בית הדין מוטלים על הגדול שבהם, **כִּדְתָנַן** (לעיל כט.), **נָמְרוּ אֶת הַדָּבָר** – הכריעו את הדין, **הָיוּ מַכְנִיסִין אוֹתָן, גָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִין אוֹמֵר אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה זַכַּאי אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּיב**, ומכאן שדברי בית הדין מוטלים על הגדול שבהם, ולכן אף שאינו ראוי שאדם ישבח את עצמו, אך בענייני בית הדין ההנהגה שונה, שהכל מוטל על הגדול.

הדרן עלך היו בודקין

פרק ששי - נגמר הדין

פרק זה עוסק בדינים שלאחר הכרעת הדין, כמו כן פרק זה יתחיל לעסוק בביאור דיני הסקילה.

משנה

משנתינו מבארת שגם לאחר שנגמר דינו לחובה, עדיין התכוננו לאפשרות שמישהו ילמד זכות, ויחזירו את הדין: לאחר שנִגְמַר הַדִּין לסקילה, מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לִסְקִילָה. בֵּית הַסְּקִילָה הָיָה חוּץ לְבֵית דִּין, רחוק קצת מבית דין, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כד יד) לגבי מקלל [את ה'] הַחַיִּב סקילה 'הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל', ולאחר מכן 'וְרָגְמוּ אוֹתוֹ כָּל הָעֵדָה'.

והיו ממנים אֶחָד שיהיה עוֹמֵד עַל פֶּתַח בֵּית דִּין, וְהַפּוֹדְרִין בְּיָדוֹ, וְסוּס ואדם רוכב עליו, רָחוֹק מֻמְנֶה – מהעומד בפתח בית הדין, בשיעור כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רוֹאֵהוּ. ואם אוֹמֵר אֶחָד מהיושבים בבית דין יֶשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, מיד היה הַלָּה – היושב בפתח, מֵנִיף בְּסוּדָרִין כדי לסמן לרוכב הסוס, וְהַסּוּס רָץ וּמַעֲמִידָן – מעכב אותם מלהורגו עד שיחקרו הבית דין אם יש ממש בדבריו של המלמד זכות.

מוסיפה המשנה: וַאֲפִילּוּ הוּא – הנידון בעצמו, אם אוֹמֵר יֶשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עַצְמִי זְכוּת, היו מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לבית דין, לשמוע דבריו ולעיין שוב בדינו, וַאֲפִילּוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ פְּעָמִים, וּבִלְבָד שֶׁיֵּשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו – שדבריו מסתברים.

גמרא

שואלת הגמרא: וּבֵית הַסְּקִילָה חוּץ לְבֵית דִּין הָוֶה [־היה], וְהָתַנְיָא – ולא יותר, וְהָא תַּנְיָא – והלא שנינו בברייתא, בֵּית הַסְּקִילָה הָיָה חוּץ לִשְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת – מחוץ למחנה שכינה לויה וישראל, ומדוע משנתינו אומרת שהיה רק מחוץ לבית דין. מתרצת הגמרא: אֵין – אכן הדין הוא בִּרְקָאֲמַרַת, שיש להוציאו מחוץ לשלש מחנות, וְהָא דְּקָתָנֵי הָכִי – ומה ששנינו במשנתינו 'חוץ לבית דין', נָפְקָא מִינָּה, דְּאִי נָפֵיק בֵּי דִּינָא וְיָתֵיב חוּץ לִשְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת – שאם הבית דין יוצא ממקומו ויושב כבר מחוץ למחנה ישראל, עָבְדִינַן – יש לעשות את בֵּית הַסְּקִילָה חוּץ לְבֵית דִּין, והטעם לכך, כִּי הֵיכִי דְּלָא מִיתְחֲזֵי בֵּית דִּין רוֹצְחִין – כדי שלא יהיה נראה שבית דין הוא מקום איבוד נפשות. אִי נָמֵי, כִּי הֵיכִי דְּתֶיהֱוֵי לֵיהּ הַצָּלָה – שתהיה שהות גדולה בין הכרעת הדין לבין הריגתו, ובמשך זמן זה תהיה עדיין אפשרות ללמד עליו זכות.

מבררת הגמרא: מְנָהֲנֵי מִילֵּי – מנין שבית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות. מבארת הגמרא: דְּתָנוּ רַבָּנָן, מה שנאמר (ויקרא כד יד) 'הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', היינו חוּץ לִשְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת. מבררת הברייתא: אַתָּה אוֹמֵר חוּץ לִשְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא חוּץ לְמַחֲנֶה אַחַת. משיבה הברייתא: נֶאֱמַר כָּאן – במקלל, 'מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', וְנֶאֱמַר בְּפָרִים הַנִּשְׂרָפִין 'חוּץ לַמַּחֲנֶה', ודורשים גזירה שוה, מַה לְּהַלָּן – בפרים הנשרפים, חוּץ למחנה פירושו חוּץ לִשְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת, אַף כָּאן – במקלל, מחוץ למחנה פירושו חוּץ לִשְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת [והוא הדין לשאר הנסקלים].

מבררת הגמרא: וְהָתָם, בפרים הנשרפים עצמם, מְנָלָן – מנין שחוץ למחנה האמור בהם פירושו חוץ לשלש מחנות. משיבה הגמרא: דְּתָנוּ רַבָּנָן, נאמר לגבי פר כהן משיח (ויקרא ד יב) 'וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפָּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', והיינו חוּץ לִשְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת. מבררת הברייתא: אַתָּה אוֹמֵר חוּץ לִשְׁלֹשׁ מַחֲנוֹת, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא חוּץ לְמַחֲנֶה אַחַת. משיבה הברייתא: כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (ויקרא ד כא) 'אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', שלכאורה אין אנו למדים ממנו כלום הָעֵדָה, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר – שלכאורה אין אנו למדים ממנו כלום שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר בפר כהן משיח (ויקרא ד יב) 'וְשָׂרַף אוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן', כלומר שיש לשורפו באופן ששורפים פר כהן משיח, ובפר כהן משיח כבר נאמר (שם ד יב) שיש לשורפו מחוץ למחנה, אלא נאמר שוב 'מחוץ למחנה' כדי לִיתֵּן לוֹ מַחֲנֶה שְׁנִיָּה – ללמד שצריך להוציאו מחוץ לשתי מחנות, ומעתה גם פר כהן משיח נשרף מחוץ לשתי מחנות, וְכְשֶׁהוּא חוזר וְאוֹמֵר (ויקרא ו ד) 'אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה' בַּדֶּשֶׁן, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר – שלכאורה אין אנו למדים ממנו כלום, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר בפר כהן משיח (ויקרא ד יב) 'עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף' כלומר ששורפים את פר כהן משיח במקום ששופכים את הדשן, אם כן כבר אמור שדין הדשן להישפך מחוץ למחנה, אלא נאמר שוב בדשן 'מחוץ למחנה' כדי לִיתֵּן לוֹ מַחֲנֶה שְׁלִישִׁית – ללמד שצריך להוציאו מחוץ לשלש מחנות, ומכאן שאת שלשתם [פר כהן משיח, ופר העדה, והדשן] היו צריכים להוציא מחוץ לשלש מחנות.

שואלת הגמרא: וְלֵילַף – שנלמד סקילה במקלל מִשְּׁחוּטֵי חוּץ – אדם השוחט קדשים מחוץ לבית המקדש שחייב כרת, מַה לְּהַלָּן – בשחוטי חוץ פירוש הפסוק 'חוץ למחנה' הוא חוּץ לְמַחֲנֶה אַחַת, שנאמר (ויקרא יז ד) 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לא הֱבִיאוֹ', אַף כָּאן במקלל, נפרש ש'מחוץ למחנה' הכוונה חוּץ לְמַחֲנֶה אַחַת.

מתרצת הגמרא: מִסְתַּבְּרָא מִפָּרִים הַנִּשְׂרָפִין הָוֶה לֵיהּ לְמֵילַף – יש ללמוד מקלל, שֶׁכֵּן מקלל דומה בכמה דברים לפרים הנשרפים ולא לשחוטי חוץ, א. הוֹצֵא – בשניהם מוזכר בתורה לשון הוצאה. ב. אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה – בשניהם מוזכר לשון 'אל'. ג. מַכְשִׁיר – בשניהם, הדין להוציא מחוץ למחנה, הוא תנאי והכשר לקיום המצוה, מה שאין כן בשחוטי חוץ המחוץ למחנה הוא העבירה ולא מכשיר המצוה. ד. וּמְכַפֵּר – בשניהם ההוצאה מכפרת על החוטא, ואילו בשחוטי חוץ ההוצאה אינה כפרה אלא עבירה.

מקשה הגמרא: אִדְּרַבָּה – הלא אפשר גם לומר ההיפך, שמִּשְּׁחוּטֵי חוּץ הָוֶה לֵיהּ לְמֵילַף – שיש ללמוד מקלל משחוטי חוץ, שֶׁכֵּן דומה בכמה דברים לשחוטי חוץ ולא לפרים הנשרפים, א. אָדָם – בשניהם מוזכר מחוץ למחנה ביחס לאדם [שמוציאים אותו לסוקלו, וכן שהאדם השוחט את הקדשים נמצא בחוץ], אבל בפרים הנשרפים זה מוזכר לגבי הפר שיש לשורפו בחוץ. ב. חוֹטֵא – מקלל ושוחט בחוץ הם חוטאים, ואילו הפר אינו חוטא. ג. בְּנַפְשָׁהּ – המקלל ניטלת נשמתו מחוץ למחנה וכן השוחט בחוץ נוטל את נשמת הבהמה מחוץ למחנה, אבל פרים הנשרפים ניטלה נשמתם בתוך המחנה. ד. פִּיגּוּל – במקלל ובשחוטי חוץ לא שייך שה'מחוץ למחנה' יגרום דין פיגול, אבל בפרים הנשרפים אם שחטם על מנת להקטיר אמוריהם מחוץ למחנה יש דין פיגול.

מתרצת הגמרא: מַכְשִׁיר מְמַכְשִׁיר עָדִיף לֵיהּ – מה שמקלל דומה לפרים הנשרפים בזה ששניהם הם הכשר המצוה, הוא דמיון חשוב, ולכן עדיף ללמוד מקלל מפרים הנשרפים ולא משחוטי חוץ.

רב פפא מביא מקור אחר, לכך שבית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות: רַב פָּפָּא אָמַר, יש ללמוד מהאמור במקלל עצמו, שהרי מֹשֶׁה רבינו, הֵיכָא הָוֶה יָתֵיב – היכן היה מושבו בשעה שהיה צריך להוציא את המקלל, בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה – שהרי היה לוי, וְאָמַר לֵיהּ רַחֲמָנָא 'הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', דהיינו להוציאו חוּץ לְמַחֲנֵה לְוִיָּה, אם כן מה שכתוב אחר כך (ויקרא כד כג) 'וַיּוֹצִיאוּ אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה' היינו ללמד שהוציאו חוּץ לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל.

שואלת הגמרא: תַּאי – והלא פסוק זה ['ויוציאו' וגו'] מְיַתְּרִי לֵיהּ לְעַשָּׂיָיה – צריך אותו כדי ללמד שאכן בני ישראל עשו כאשר נצטוו, ואם כן אי אפשר ללמוד מפסוק זה שהוציאו חוץ למחנה ישראל.

משיבה הגמרא: עֲשָׂיָיה בְּהַדְיָא כְּתִיבָא – זה שבני ישראל עשו כאשר נצטוו כתוב מפורש בהמשך הפסוק,

---

אף שעניינו של עמלק הוא אשר קרך, עניין הקרירות, הרי פעולתו של עמלק לפעול זאת, היא מצד תוקף החיות שלא להתפעל כו', שזהו עניין של חמימות כו'.

ממאמר שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז